

ЖЕРГІЛІКТІ ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУДЫҢ ЖҮЙЕСІ

В.Е. Есмағзам, Г.К. Кенжетеева

С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті

Биліктің ең тиімді түрі – халыққа ең жақын билік.

Қазір билік жүйелерінің ішіндегі халыққа жақыны да, өзінің тиімділігін барлық елдерде дәлелдеген де жергілікті құрылым болып отыр.

Мемлекетіміздің басты байлығы–Қазақстан халқының тіршіліктегі барлық мұн-мұқтаждары аталған органдар қызметкерлерінің араласуымен іске асырылады, яғни мемлекетті басқару саясаты атқарушы органдардың қызметі арқылы жүзеге асырылады. Мұнда, жергілікті мемлекеттік басқару дегеніміз- жергілікті өкілдікті және атқарушы органдардың белгілі бір аумақта мемлекеттің саясатын жүргізетін, осы және басқа да заң актілерінде көрсетілген өкілеттерінің аясында оның дамуына және осы аумақтағы істің ахуалына жауапты болу үшін атқарылатын қызмет. Ал жергілікті атқарушы орган деген ұғымға келер болсақ, бұл облыстың, ауданның, қалалардың, әкімдері басқаратын, өзінің өкілетті аясында тиісті аумақта жергілікті мемлекеттік басқаруды жүзеге асыратын алқалы атқарушы орган. Жергілікті өкілдікті орган (мәслихат)-облыс, аудан, халқы сайлайтын, олардың еріктерін білдіретін, Қазақстан республикасының заңдарына сәйкес және мемлекеттік мүдделерді ескере отырып, оны іске асыруға қажетті шараларды белгілейтін, олардың жүзеге асырылуын бақылайтын қалаулы орган.

Әкімшіліктер мен мәслихаттар өз өкілеттерін атқару барысында:

1. Жалпы мемлекеттік сыртқы және ішкі, қаржылық және инвестициялық саясатқа сәйкес келмейтін шешімдердің қабылдануына жол бермеуге.
2. Ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жолында Қазақстан Республикасының мүддесін сақтауға.
3. Қоғамдық маңызы бар қызметтердің саласында жалпы мемлекеттік қалыптарды ұстануға.
4. Азаматтардың құқығы мен заңды мүдделерін сақтауды қамтамасыз етуге міндетті.

Мәслихаттардың құзыретіне:

- тиісті аумақты дамытудың жоспарларын, экономикалық және әлеуметтік бағдарламаларын, жергілікті бюджетті және олардың атқарылуы туралы есептерді бекіту, соның ішінде республикалық маңызы бар қаладағы, ауданды, кентті, ауылды ұстауға арналған шығыстар сметасын бекіту.

- өздерінің қарауына жатқызылған әкімшілік аумақтық құрылыс және жергілікті қауымдастық ұйымының шекараларын айқындау мәселелерін шешу.

- әкімнің ұсынысы бойынша мәслихат сессиясының шешімімен тиісті әкімдіктің дербес құрамын келісу жатады.

Жергілікті мемлекеттік басқару мен өзін-өзі басқаруды қайта құру, әкімдерді сайлаудың қажет немесе қажет еместігі туралы пікірталас – Қазақстанның қоғамдық саяси өміріндегі ең ұзақ талқыланған тақырыптардың бірі.

Жергілікті өзін-өзі басқару органдары бірінші кезекте халықтың мүддесін қорғайды. Олар: жергілікті халықтың коммуналдық қызмет мәселелеріне байланысты қажеттігін қамтамасыз ету, аймақты көріктендіру және көгалдандыру, тұрмыстық қызмет көрсету мекемелерінің жұмысын жақсарту және т.б.

Жалпы, қоғамдық қатынастарды реттейтін заңдарды дайындау, қабылдау, өте күрделі, саяси процесс екенін ескеруіміз керек. Қабылданған заң актілері–азаматтар, заңдық тұлғалар тарапынан мүлтіксіз орындалуы тиіс.

Мемлекетіміздің басты байлығы–Қазақстан халқының тіршіліктегі барлық мұң-мұқтаждары аталған органдар қызметкерлерінің араласуымен іске асырылады, яғни мемлекеттің басқару саясаты атқарушы органдардың қызметі арқылы жүзеге асырылады. Сондықтан «Қазақстан Республикасындағы жергілікті өзін-өзі басқару туралы» заңды нақты қабылдап оны күшіне толық енгізу қажет.

Қазақстандағы жергілікті өзін-өзі басқарудың алдындағы жағдай- өте «қызық» та күрделі...

Конституцияға сай нақты жергілікті өзін-өзі басқару жүйесі қоғамдық өмірімізге еңсе, жергілікті деңгейде «қос үкіметтің» орнауы ғажап емес. Оның біреуі – қазір өмірде бар мемлекеттік жергілікті басқару (өкілдікті органы – жергілікті мәслихат, атқарушы органы – әкімшілік) да, екіншісі – жергілікті өзін-өзі басқару болмақ. (өкілетті органы – Кеңес, ал атқарушы органы – муниципалитет). Бүгінгі жергілікті халық өкілдері болып табылатын мәслихат – мемлекеттік басқарудың өкілдікті түрі болып саналады да, оның шешімін жүзеге асыратын, оған тәуелді, бағынышты органды – Президенттің өкілі болып табылатын әкім басқаруда.

Міне, осылардан қарағанда құрылымдық жағынан орталықсыздандыру және жергілікті өзін-өзі басқаруға ең жақыны - өкілдік орган болып табылады.

Халықаралық тәжірибеде өкілдікті органды жергілікті өзін-өзі басқару құрылымына айналдыру кездеседі. Сондықтан жергілікті басқару жүйесін толық реформалау керек. Жергілікті өзін-өзі басқару органы жергілікті азаматтардың таңдауы арқылы өмірге келеді. Орталықсыздандыру мен жергілікті өзін-өзі басқаруды жүзеге асыру олардың жергілікті тұрғындар алдындағы жауапкершілік мәселесін көтереді. Сайлау арқылы құрылған орган жұмыс барысында тұрғылықты халық алдында жауапты болуы шарт. Егерде ол өзінің міндеттерін орындамаған жағдайда оны арнайы бақылау механизмдері арқылы

тарату қажет. Мысалы, Жапон елінде өзінің муниципалдық басшысының жұмысына дән риза болмаған сайлаушылар, белгілі санда қол жинап, петиция арқылы сенімсіздік білдіріп, оның өкілетін қайта шақырып ала алады. Осындай жолдың алдын-алу мақсатында, жергілікті өзін-өзі басқару органының құрамын, құрылысын және жұмыс регламентін құру барысына, орталық органдар емес, жергілікті қауымдастықтың тікелей қатысуы шарт.

Сондықтан, билікті орталықсыздандыру және жергілікті өзін-өзі басқару жүйесі Қазақстан жағдайында – азаматтық қоғамның жетілу дәрежесінің көрінісі. Жергілікті өзін-өзі басқару жүйесі жергілікті мәдениет пен дәстүрлерге, экономикалық жағдайларға тікелей байланысты. Осыған байланысты жүйе үнемі реформаланып тұруы қажет.

Орталықсыздандыру және жергілікті өзін-өзі басқару жүйесін қалыптастыру тек демократиялық процедуралардың формальді түрде енуін емес, ең алдымен, ол жергілікті адамдардың әлеуметтік жағдайын жақсартуға бағытталуға тиіс. Ал, жалпы мемлекеттік деңгейде – әлеуметтік мемлекет құруға оны дамытуға барынша атсалысуы деген сөз.

Жалпы қоғамда халықтың демократиялық мәдениеті қалыптасып, оның экономикалық ахуалының жақсаруымен қатар өзін-өзі басқару жүйесі де белгілі өзгерістерге ұшырауы тиіс. Дәлірек айтқанда, аталған орган белгілі мәселелерді өзі дара шешуге құқық алуы қажет. Ол үшін заң жүзінде жергілікті өзін-өзі басқару органына кейбір атқарушы өкілдіктерді беруді талап етеді. Мұндай органның пайда болуы осы деңгейдегі әкім өкілеттерін бөлуді қажет етеді.

Бұл жергілікті өзін-өзі басқару жүйесінің қоғамдық өмірге енуі өте күрделі мәселенің бірі. Жергілікті өзін-өзі басқару жүйесінің қазіргі мәселесін айқындай отырып, осы құрылымның басты принциптерін атайық:

1. Жергілікті өзін-өзі басқару жүйесінің құрылысы нақты да анық:

Жергілікті бір әкімшілік – аумақтық жердің тұрғындары заңды сайлау арқылы сол аумақтың барлық ішкі мәселелерін шешуге құқықты өкілдікті орган сайлайды.

2. Жетекші сол жердегі түрлі әлеуметтік – экономикалық, коммуналдық мәселелерді ұйымдастырып, жүзеге асыратын атқарушы органды өзі жасақтайды. Сол жердің қажетіне қарай әртүрлі саладағы бөлімдер ашады. Оның басшыларын тағайындайды, құрамын анықтайды, жалпы басшылық жасайды.

Тәуелсіздігімізге аяқ басқанымызбен, егемендіктің саяси тұғыры – мемлекеттік билік пен қалың бұқара арасындағы мәнді қатынастар, сырттай өзгерістерге ұшырағандықтары болмаса, өкінішке орай, ішкі, айқындаушы мазмұны жағынан айтарлықтай дәрежеде дами алмай отырғандығы жасырын емес. Сондықтан ішкі мазмұны, мәні жағынан дамудың және мемлекеттілігіміздің нығаюының түпкі тамыры – ортақлықсыздандыру және жергілікті өзін-өзі басқару жүйесі болмақ.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Билік жүйесі дамудың жаңа деңгейіне сай болсын //Егемен Қазақстан. 4 сәуір, 2003. - №77-78.
2. Қазақстан Республикасының конституциясы. - Алматы, 1995.- 89 – бап.
3. Қазақстан Республикасының конституциясы. - Алматы, 1995.-95 – бап.
4. Жекен Қалиұлы. Жергілікті өзін-өзі басқару: сырттан қарағанда // Муниципалдық басқару ақпараттық бюллетені. 35-сан, қаңтар, 2002. 1-б.
5. Жергілікті басқаруды күшейту – дамытуды жеделдетеді. // Қазақ үні – 2003.4-10 сәуір (№13).2б.

Резюме

Обеспечение стабильности внутренней политики народа требует выполнение этих условий. Поэтому нужны новейшие направления и методы для совершенствования политики государства.

Resume

Providing people's stable domestic policy requires fulfilment of these conditions. Therefore there is a need for the newest directions and methods for improving a policy of the country.

УДК 331.108

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПО УЛУЧШЕНИЮ ВОСПРОИЗВОДСТВА ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ

А.А. Кожикова, Е.А. Дюсекина

Павлодарский государственный университет им. С.Торайгырова

На воспроизводство трудовых ресурсов оказывает влияние – доступ к материальным ресурсам, необходимым для достойного существования. В качестве таких ресурсов используется ВВП, ВРП и доходы на душу населения.

Необходима дальнейшая оптимизация общественных расходов. Вместе с тем при ее проведении не должен нарушаться принцип адресности оказания общественных услуг. Приоритетное право на их получение должно быть сохранено за уязвимыми в социальном отношении группами населения.

В первую очередь это должно быть распространено на жителей сельской (особенно отдаленной) местности, депрессивных городов, а также тех, кто не имеет устойчивых источников существования.

Различия в продолжительности жизни и доступности образования могут быть обусловлены и значительными различиями в отношении затрат регионов